

СЛУЖБОВО-БОЙОВА ПІДГОТОВКА У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

**Голенко Ніна Миколаївна - аспірант кафедри тактико-спеціальної та
вогневої підготовки, Одеський державний університет внутрішніх справ**

УДК 351.74(477)

Acest articol prezintă un studiu al conceptului de servicii și combatere în conținutul pregătirii profesionale a angajaților unei unități speciale de poliție în contextul învățământului general și a legislației speciale departamentale precum și conceptele adiacente.

Cuvinte cheie: pregătire specială, unitate, luptă, formare profesională, educație

Статья содержит исследование понятия служебно-боевой подготовки в содержании профессионального образования работников подразделения полиции специального назначения в разрезе общего образовательного и специального ведомственного законодательства, а также смежных с ним понятий.

Ключевые слова: особенное, специальное, подразделение, служебно-боевая подготовка, профессиональная подготовка, образование.

The article deals with studying the notion of the service-combative training during the professional education of policemen in the special subdivisions in the context of general education and special departmental legislation and the neighboring with it questions.

Analyzing the components of the professional training of the law enforcement agencies of Ukraine in the retrospective and in the current legislation, a conclusion has been made as to possible implementation of certain dispositions into the projects of normative acts having to reglamentate the procedure of the service-combative training of law enforcers from the special police.

In the limits of a new educational legislation, the signs of the professional training of policemen of the corresponding subdivisions and their service-combative training as the preconditions of acquiring the corresponding competence are examined.

Special attention is paid to the general and special competence of law enforcers of the special police from the point of view of the general and special legal prescriptions.

Key words: special, subdivision, assignment, service-combative training, professional training, education.

Постановка проблеми. Наслідком реформування правоохоронних органів стало створення нового центрального органу виконавчої влади, який покликаний служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а саме

Національної поліції України. Статтею 13 Закону України "Про Національну поліцію" [1] в числі структурних елементів цього органу державної влади виділено поліцію особливого призначення. З огляду на положення ст. 20 наведеного нормативно-правового акта, що оперує поняттям "підрозділ спеціального

призначення”, та наявне тлумачення термінологічного змісту цих правових категорій за колишнім законодавством, яке створювало підвалини для існування аналогічних підрозділів міліції, а також їх філологічну сутність, необхідно дійти висновку про тотожність використаних понять [2, с. 861-862, 1364].

У відповідності до Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року № 1118-р [3], одним із стратегічних напрямків розвитку МВС та поліції є професіоналізація персоналу через створення нової системи професійної освіти шляхом розроблення сучасної європейської моделі освіти МВС за ступеневим принципом, спрямованої переважно на надання початкового рівня знань з орієнтацією на набуття професійно важливих вмінь та навичок у конкретних ситуаціях. Зазначене актуалізує питання створення належної системи професійного навчання працівників підрозділів поліції особливого призначення, що враховувала б вимоги часу й пріоритети діяльності держави щодо захисту людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки. Наведене актуалізує пізнання службово-бойової підготовки у змісті професійної освіти працівників наведених підрозділів поліції.

Ступінь наукової розробки теми. Службово-бойова підготовка працівників підрозділу поліції спеціального призначення була предметом дослідження низки науковців в різних сферах правничої науки і не тільки. Зокрема, С.А. Буткевич звернув увагу на особливості підготовки таких поліцейських до виконання службових обов'язків у надзвичайних ситуаціях, В.А. Тарасов та Ю.О. Умрихін деталізували зміст службово-бойової підготовки подібної категорії поліцейських, Ширяєв А.М. виокремив специфічні риси формування в межах службово-бойової підготовки готовності курсантів до здійснення службової діяльності у підрозділах спеціального призначення, Бондаренко В.В. розглянув фундаментальну роль службово-бойової підготовки як основи ефективної діяльності працівників поліції, В.П. Примак вказав на основні тен-

денції професійної підготовки поліцейських сил швидкого реагування Європейського Союзу у сучасних умовах. Однак, наведені дослідження не містять системного аналізу професійної освіти працівників підрозділу поліції спеціального призначення у площині реформування освітянської та правоохоронної сфери у нашій державі.

Метою даної статті є визначення сутності службово-бойової підготовки працівників підрозділу поліції спеціального призначення та її місця у змісті професійної освіти поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Серед основних прав та свобод людини Конституція України [4] вирізняє право на освіту, структурними елементами якої ст. 29 Закону України “Про освіту” [5] визначає професійно-технічну, вищу, післядипломну освіту та самоосвіту. Післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її знань, умінь і навичок на основі здобутої раніше вищої освіти (спеціальності) або професійно-технічної освіти (професії) та практичного досвіду. Таким чином, післядипломна освіта відіграє значиму роль у здійсненні трудових, службових обов'язків будь-якою особою незалежно від сфери її діяльності в межах відповідної професії та спеціальності. Безумовно наведене не аби як актуальне в межах фахової діяльності працівників новоствореного правоохоронного органу – Національної поліції України.

Самоосвіта сприймається дослідниками як вид вільної, творчої діяльності, спосіб самоконструювання особистості з метою підвищення її культурного, освітнього професійного та наукового рівнів [6, с. 140-141], для якої державними органами, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян, громадянами створюються відкриті та народні університети, лекторії, бібліотеки, центри, клуби, теле-, радіонавчальні програми тощо.

У колишньому законодавстві питання професійної підготовки працівника міліції було визначене у Положенні з організації професійної підготовки осіб рядового і началь-

ницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженому наказом МВС України від 13 квітня 2012 року № 318 [7], де у відповідності до п. 1.5 в структуру системи професійної підготовки було включено початкову підготовку вперше прийнятих на службу в ОВС працівників, первинну професійну підготовку, підготовку у вищих навчальних закладах МВС України, післядипломну освіту, службову підготовку. Зі змісту розділу III наведеного положення в межах понять початкова підготовка та первинна професійна підготовка використовується поняття “спеціалізація”, в той час як в межах ст. 47 Закону України “Про освіту” [5] спеціалізація є проявом післядипломної освіти й полягає у профільній спеціалізованій підготовці з метою набуття особою здатності виконувати окремі завдання та обов’язки, що мають особливості в межах спеціальності. Останнє є, вочевидь, надбанням змісту п. 27 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, в якому початкова підготовка використовується разом зі спеціалізацією [8].

Разом з тим, на розвиток змісту наказу МВС України від 13 квітня 2012 року № 318 було затверджене наказом МВС України від 5 березня 2013 року № 219 Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ [9], яким у відповідності з наведеними положеннями Закону України “Про освіту” до післядипломної освіти включено перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації та стажування.

Згідно ст. 72 Закону України “Про Національну поліцію” професійне навчання поліцейських складається з первинної професійної підготовки, підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти та службової підготовки. Тобто, наведені вище положення щодо системи професійної підготовки отримали відображення у трансформованій конструкції професійного навчання правоохоронців зі зміною сутності первинної професійної підготовки, як різновиду професійної освіти з набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень

поліції, та з нівелюванням у зв’язку з цим початкової підготовки вперше прийнятих на службу працівників. Післядипломна освіта у ст. 75 Закону України “Про Національну поліцію” отримала обмежене відображення лише через застосування такої щодо осіб на базі вищої освіти, що не узгоджується з наведеним змістом ст. 47 Закону України “Про освіту”. Вочевидь, до наведеної статті, що регламентує післядипломну підготовку працівників поліції, необхідно було б внести корективи, визначивши загальним законом в цій частині саме Закон України “Про освіту”.

На зміну Положенню про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ наказом МВС України від 24 грудня 2015 року № 1625 було затверджене Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції [10], яким у повній мірі відображено наведені у Законі України “Про освіту” структурні елементи, в тому числі й спеціалізацію як складову спеціальності, що передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки працівників поліції. Дане положення на відміну від Закону України “Про Національну поліцію” поширює післядипломну освіту на всі категорії працівників органів та підрозділів поліції, що відповідає базисному освітянському нормативно-правовому акту й підкреслює нагальність наведених законодавчих змін.

Наказом МВС України від 26.01.2016 року № 50 затверджено Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [11], що на відміну від попереднього нормативно-правового акту щодо професійної підготовки розкриває сутність та особливості здійснення лише службової підготовки як системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його діяльності.

З огляду на зміст професійного навчання працівника поліції та вимоги сьогодення, що пред’являються до спеціальних підрозділів поліції, які призначені для проведення силового забезпечення оперативно-розшукових

заходів, спеціальних операцій, охорони власності фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення особистої безпеки фізичних осіб [12, с. 98], виникає питання визначення сутності поняття "службово-бойова підготовка" та її місця в системі освіти працівників поліції.

Оскільки спеціальні підрозділи поліції є безпосередньо суб'єктами службово-бойової діяльності, а службова підготовка їх працівників є складовою професійної підготовки працівників поліції, то шляхом системно-структурного аналізу та співставлення наведених термінів необхідно дійти висновку, що службово-бойова підготовка – це різновид службової підготовки працівників спеціального підрозділу поліції, яка включає комплекс заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок для проведення силового забезпечення оперативно-розшукових заходів, спеціальних операцій, охорони власності фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення особистої безпеки фізичних осіб. Наведена дефініція цілком узгоджується з розглянутим окремими дослідниками розумінням змісту такої підготовки, яка включає, зокрема, тактико-спеціальну, тактичну, військово-інженерну, вогневу, фізичну, медичну, технічну підготовку [13, с. 4]. Подібне розуміння службово-бойової підготовки працівників поліції цілком узгоджується зі змістом наведеного Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України.

З вищевикладеної структури освіти, визначеної освітянським законодавством, службова підготовка може входити в якості складової або післядипломної освіти, або ж самоосвіти. При цьому подібне припущення не узгоджується з наведеним у наказі МВС України від 24 грудня 2015 року № 1625 та ст. 72 Закону України "Про Національну поліцію", де післядипломна освіта розглядається як окремий різновид професійного навчання, а самоосвіта передбачає самостійну діяльність без відповідної системи організації навчального процесу, як того вимагає службова підготовка. Таким чином, в межах чинного Закону України "Про освіту" місце службової

підготовки як складової освіти, в тому числі професійної, дещо неузгоджене.

Розглянуте питання зовсім по іншому може бути вирішеним у контексті проекту Закону України "Про освіту" від 04 квітня 2015 року № 3491-д, у відповідності до ст. 10 якого одним із складників системи освіти є освіта дорослих, що є невід'ємною складовою освіти впродовж життя та передбачає навчання осіб, які мають повну загальну середню освіту або перервали її здобуття, з метою особистісного розвитку та професійного зростання через набуття нових компетентностей, їх оновлення та розвиток [14]. Зміст ст. 18 цього законопроекту дає позитивну відповідь на віднесення службово-бойової підготовки працівника спеціального підрозділу поліції до даної складової системи освіти.

У даний транзитивний час створення Національної поліції України як нового органу державної влади потребує низки заходів, в тому числі й організаційного та правового характеру, зокрема для забезпечення якісного й кваліфікованого професійного навчання працівників підрозділів поліції спеціального призначення. Підрозділи особливого призначення поліції, які на сьогодні працюють в її структурі, продовжують функціонувати тимчасово в межах нормативно-правової бази діяльності спеціальних підрозділів міліції, як-то підрозділ міліції громадської безпеки особливого призначення згідно наказу МВС України від 8 травня 2014 року № 447 [15], трансформований спеціальний підрозділ міліції охорони "Титан" відповідного положення в редакції наказу МВС України від 15 липня 2014 року № 674 [16] тощо.

Згідно ст. 72 Закону України "Про Національну поліцію" професійне навчання поліцейських складається з первинної професійної підготовки, підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти та службової підготовки. З урахуванням змісту діяльності підрозділів поліції особливого призначення для навчання їх працівників найбільш значимою в межах професійної підготовки є саме первинна професійна підготовка та службова підготовка.

Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України вирізняє п'ять пов'язаних між собою видів службової підготовки, а саме функціональну, загальнопрофільну, тактичну, вогневу, фізичну. Прискіпливий його аналіз надає можливість виокремити лише декілька особливостей проведення службової підготовки з працівниками підрозділів поліції особливого призначення. Так, згідно п. 8 розділу VIII "Проведення занять з вогневої підготовки" навчально-тренувальні стрільби з поліцейськими підрозділів поліції особливого призначення проводяться вдвічі частіше ніж з іншою категорією поліцейських в межах вогневої підготовки, у відповідності до п. п. 7, 9 розділу IX "Проведення занять з фізичної підготовки" для поліцейських підрозділів поліції особливого призначення передбачено на третину збільшений у порівнянні з іншими працівниками територіальних підрозділів поліції норматив занять з фізичної підготовки. І нарешті, при оцінюванні рівня службової, а саме тактичної, підготовки поліцейського підрозділу поліції особливого призначення враховуються результати практичного виконання ним (у складі групи або декількох груп) 5 ситуативних завдань відповідно до специфіки діяльності підрозділу (розділ XIV "Порядок оцінювання тактичної підготовки").

Вочевидь, відсутність інших норм у Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, які б деталізували особливості такої підготовки поліцейських підрозділу поліції особливого призначення свідчать про викладення системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції підрозділу поліції особливого призначення з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності в тематичному плані, який розробляється з урахуванням особливостей та специфіки несення служби, оперативної обстановки в регіоні обслуговування, професійної майстерності поліцейських, розподілу годин за видами службової підготовки, а також орієнтовної тематики за видами службової підготовки (п.

7 розділ II "Планування, облік та звітність у системі службової підготовки").

Такий підхід щодо викладення правових підвалин службової підготовки працівників поліції особливого призначення, як складової їх професійного навчання, потребує уточнень й деталізації на рівні окремих нормативно-правових актів.

З приводу складових службово-бойової підготовки працівників поліції особливого призначення необхідно вказати наступне. Специфіка діяльності спеціальних підрозділів поліції полягає у проведенні силового забезпечення оперативно-розшукових заходів, спеціальних операцій, охорони власності фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення особистої безпеки фізичних осіб [12, с. 98], що має бути безпосередньо відображеним у змісті професійного навчання працівника такого підрозділу поліції.

У літературних джерелах пропонується виділення наступних елементів службово-бойової підготовки працівників поліції особливого призначення: тактико-спеціальна, тактична, військово-інженерна, вогнева, фізична, РХБ (радіаційний, хімічний та біологічний захист), військова топографія, військово-медична, десантно-штурмова, фізична, забезпечення зв'язку, морально-психологічна, правова, технічна підготовка [13, с. 4]. Така точка зору є цілком слушною, однак з урахуванням змісту наведеного наказу МВС, що регламентує службову діяльність поліцейських Національної поліції України, а саме з групування підвидів такої підготовки в межах відповідного виду службової підготовки з наведених у наказі. При цьому, вочевидь, специфіка службово-бойової підготовки працівників поліції особливого призначення має визначатися в окремому положенні за аналогією з наказом МВС України від 25 листопада 2003 року № 1432 щодо особливостей діяльності та службової підготовки спеціальних підрозділів "Титан" [17].

Висновок. Викладене дає можливість надати дефініцію службово-бойовій підготовці у змісті професійної підготовки працівників спеціального підрозділу як різновиду їх

службової підготовки, яка включає комплекс заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок для проведення силового забезпечення оперативно-розшукових заходів, спеціальних операцій, охорони власності фізичних та юридичних осіб, а також забезпечення особистої безпеки фізичних осіб. Службово-бойова підготовка наведених працівників у складі їх професійної освіти є проявом освіти дорослих як складової освіти впродовж життя, спрямованої на безперервне навчання з урахуванням їх особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки. Складовими елементами службово-бойової підготовки працівників поліції особливого призначення є: тактико-спеціальна, тактична, військово-інженерна, вогнева, фізична, РХБ (радіаційний, хімічний та біологічний захист), військова топографія, військово-медична, десантно-штурмова, фізична, забезпечення зв'язку, морально-психологічна, правова, технічна підготовка. Наведене створює передумови до подальших наукових розвідок у даному напрямку.

Література

1. Закон України "Про Національну поліцію" від 2.07.2015 № 580-VIII. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
3. Питання реформування органів внутрішніх справ України: розпорядження КМ України від 22.10.2014 року № 1118-р [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-%D1%80>.
4. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 року № 1060-XII [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
6. Михайліченко І.В. Професійна самоосвіта працівників органів внутрішніх справ. / І.В. Михайліченко // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. / ред. кол.: В.В. Радул [та ін.]. – Кіровоград, КДПУ, 2014. – Вип. 125. – С. 139-142.
7. Про затвердження Положення про з організації професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 13.04.2012 року № 318 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0728-12>.
8. Про затвердження Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ: постанова КМ УРСР від 29.07.1991 року № 114. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF>.
9. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ: наказ МВС України від 05.03.2013 року № 219. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0489-13>.
10. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: наказ МВС України від 24.12.2015 року № 1625. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16>.
11. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26.01.2016 року № 50. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>.
12. Буткевич С.А. Актуальні питання підготовки працівників спеціальних підрозділів до дій у надзвичайних ситуаціях. / С.А. Буткевич // Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конфе-

ренції (м. Одеса, 19 лютого 2010 року). – Одеса: ОДУВС, 2010. – С. 49-50.

13. Служебно-боевая подготовка специальных подразделений милиции органов внутренних дел Российской Федерации: учебное пособие. / Сост. В.А. Тарасов, Ю.А. Умрихин, Д.В. Москаленко, С.Н. Кашин, В.Н. Ляшенко. – Ставрополь: СФ КрУ МВД России, 2006. – Ч. 1. – 292 с.

14. Проект Закону України “Про освіту” від 4 квітня 2016 року № 3491-д [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.

15. Про затвердження Положення про підрозділи міліції громадської безпеки особливого призначення: наказ МВС України від 08.05.2014 року № 447 [Електронний ресурс] /

Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0490-14>.

16. Про затвердження змін до Положення про спеціальні підрозділи міліції охорони “Титан”: наказ МВС України від 15.07.2014 року № 674 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0907-14/paran2#n2>.

17. Про організацію службової діяльності спеціальних підрозділів міліції охорони “Титан”: наказ МВС України від 25.11.2003 року № 1432 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0943-04?test=e/mMfe2sm7muokwkZi5.5XTRH14hAs80msh8Ie6>.